

ՀՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ՓՈՐՁԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Լիանա Սամվելի Ազատյան Հովհաննես Սիմոնի Ասատրյան

Հոդվածը ստացվել է՝ 31.08.22, ուղարկվել է գրախոսման՝ 23.09.22., երաշխավորվել է տպագրության՝ 26.10.22

Ներածություն: Հայաստանի Հանրապետության, որի տարածությունը կազմում է 29,743 կմ², 47 %-ը կազմում են բարձրավանդակները, ինչի արդյունքում երկիրը աչքի է ընկնում վառ արտահայտված ուղղաձիգ գոտիականությամբ, որն էլ բացասաբար է անդրադառնում գյուղատնտեսության միջոցով պարենային ապահովության բարձր մակարդակի ապահովման հնարավորությունների վրա:

Գյուղատնտեսական արտադրությունը և, առաջին հերթին, բուսաբուծությունը, մեծապես կախված են կլիմայական գործոններից: Եղանակային անբարենպաստ տարիներին գյուղացիական տնտեսությունները զգալի վնասներ են կրում: Հետևաբար, գյուղացիական տնտեսությունների գործունեության վրա բնակլիմայական պայմանների ազդեցության մեղմացումը, մասնավորապես, նրանց անբարենպաստ իրադարձությունների հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման համար միջոցների տրամադրումը կարևոր գործոն է գյուղատնտեսության կայուն զարգացման գործում: Ապահովագրական համակարգի զարգացումը գյուղատնտեսության մեջ դարձել է անհրաժեշտություն: Սրանով է պայմանավորված **թեմայի ընտրության արդիականությունը:**

Հոդվածի հիմնական **նպատակն** է ուսումնասիրել ՀՀ գյուղատնտեսական ապահովագրության համակարգի ներկա վիճակը և արտերկրյա փորձի հիման վրա ներկայացնել դրա կատարելագործման հնարավոր ուղղությունները: Վերոնշյալի համար առաջադրվել են հետևյալ **խնդիրները.**

- ուսումնասիրել գյուղատնտեսական ապահովագրության արտասահմանյան մոտեցումները,
- վերլուծել ՀՀ գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգը,
- ստացված արդյունքների համադրմամբ մշակել առաջարկություններ:

Գրականության վերլուծություն:

Մասնագիտական գրականության մեջ գյուղատնտեսության ապահովագրության հարցերին անդրադարձել են բազմաթիվ հեղինակներ: Դրանցում նշվում է, որ ապահովագրության իրականացման մեխանիզմը տարբեր է, յուրաքանչյուր երկիր ունի իր համակարգը, որտեղ պետության դերն ու գործառնությունները որոշվում են առաջադրված խնդիրներով, գյուղատնտեսական արտադրության ռիսկայնության աստիճանով, տնտեսության մեջ պետական միջամտության մասշտաբով, պետական հիմնարկների արդյունավետությամբ և այլն¹:

¹ Ю. А. Сплетухов - Сельскохозяйственное страхование в России и за рубежом: сравнительная характеристика, Финансовый журнал / Financial Journal №1 2018, стр 88

Գյուղատնտեսական ապահովագրության ամենամեծ շուկան ձևավորվել է Հյուսիսային Ամերիկայում. այն կազմում է բոլոր ապահովագրավճարների ավելի քան 50%-ը, ապահովագրավճարների մոտ 1/4-ը հավաքագրվում է ասիական երկրներում, 20%-ից պակասը՝ եվրոպական երկրներում¹:

Ապահովագրական ընկերությունները իրենց գործունեությամբ պայմանավորված միմյանցից տարբերվում են ապահովագրական ապրանքների տեսակով, մասնավոր ապահովագրողների դերով և պետության մասնակցության մեթոդներով: Ապահովագրության ամենատարածված ձևը կամավոր ապահովագրությունն է:

Կան երկրներ, որտեղ գյուղատնտեսական ապահովագրությունը պարտադիր է, այդպիսիք են Իսրայելը, Հունաստանը, Ղազախստանը, Բելառուսը, Մարոկկոն:

ԱՄՆ-ում, Իսպանիայում, Իտալիայում, Չինաստանում պետական մասնակցությամբ ապահովագրական ծրագրեր իրականացնելիս հաշվի է առնվում գյուղմթերք արտադրողների մոտ ապահովագրական պայմանագրերի առկայությունը, որը նպաստում է ապահովագրական ծրագրերում գյուղացիական տնտեսությունների ակտիվ ներգրավմանը:

Գոյություն ունեն գյուղատնտեսության ապահովագրության երեք տեսակներ՝

1) պետության գերիշխող դերով. Նման համակարգեր ունեցող երկրներն են, օրինակ, Կանադան, Հունաստանը, Հնդկաստանը, Իրանը, Ֆիլիպինները,

2) պետական և մասնավոր ապահովագրողների մասնակցությամբ: Նման համակարգեր օգտագործվում են ԱՄՆ-ում, Իսպանիայում, Իտալիայում, Ֆրանսիայում, Մեքսիկայում և այլն,

3) մասնավոր ապահովագրողների գերակշռությամբ. Դրանք կան, օրինակ, Գերմանիայում, Նիդեռլանդներում, Շվեդիայում, Արգենտինայում, Ավստրալիայում:²

Գյուղատնտեսական ապահովագրական համակարգում յուրահատուկ մոտեցում ունի Ֆրանսիա: Այստեղ գոյություն ունի բնական աղետի պետական ֆոնդ՝ «Գյուղատնտեսական աղետների ազգային երաշխիքային» հիմնադրամ: Հիմնադրամի առաքելությունն է՝

- մասնակցել կենդանիների կամ բույսերի հիվանդության բռնկման կամ բնապահպանական որևէ միջադեպի հետևանքով տնտեսական կորուստների ֆինանսական փոխհատուցմանը՝ վարչական մարմնի կողմից հաստատված փոխադարձ ֆինանսավորման միջոցների հաշվին,
- գյուղացիական տնտեսություններին փոխհատուցում տրամադրել՝ գյուղատնտեսական աղետներից առաջացած նյութական վնասների համար: Այս աղետները ներառում են բացառիկ ծանրության չապահովագրվող վնասներ,

¹ Назарова А. А. Совершенствование сельскохозяйственного страхования с государственной поддержкой в России: дисс. на соискание ученой степени к. э. н. М.: МГУ, 2015, 184 с

² Mahul O., Stutley C. J. Government Support to Agricultural Insurance: Challenges and Opportunities for Developing Countries. Washington DC: the World Bank, 2010, 219 p

որոնք առաջանում են եղանակային, կլիմայական անոմալ երևույթների պատճառով, որոնք չեն կարող կանխվել կամ լուծվել սովորական միջոցներով:

- Ապահովագրելի վնասները ներառում են բերքին, ցանքատարածություններին, անասուններին պատճառված վնասները, բացառությամբ գյուղատնտեսական աշխատանքներում օգտագործվող շենքերի:

Այս ֆոնդի հաշվապահական հաշվառումը, ֆինանսական վերահսկողությունը պետության անունից իրականացնում է CCR վերապահովագրական կազմակերպությունը¹:

Ինչպես վկայում է արտերկրյա փորձը՝ լայն կիրառում է գտել եղանակային ինդեքսի վրա հիմնված գյուղատնտեսական ապահովագրությունը: Այն թույլ է տալիս ապահովադիրին ուղղակի մուտք գործել տեղեկատվության բազա և ապահովում է գործընթացի թափանցիկությունը: Սակայն երբեմն ապահովադիրները թաքցնում են տեղեկատվությունը իրենց ռիսկերի ազդեցության մասին, որը ապահովագրողին հասանելի չէ: Այս դեպքում ապահովագրողը կարող է սխալ գնահատի ապահովագրածի ռիսկը: Ինդեքսային ապահովագրությունը պահանջում է, որ սահմանված տարածքում բոլոր ապահովագրված ֆերմերները ունենան ապահովագրության վճարման նույն պայմանները՝ անկախ իրենց հատուկ ռիսկի ենթարկվածությունից:

Ապահովագրական ընկերությունները պետք է հստակ պատկերացում ունենան ինդեքսային պայմանագրերի, օբյեկտիվ տվյալների անհարժեշտության և ապահովագրված ինդեքսների ժամանակագրական բազայի վերաբերյալ: Տվյալների հավաքագրումը, պատրաստումը, վերլուծությունը և ինդեքսային ապրանքների մշակումը զգալի ժամանակ են պահանջում: Անգամ ԱՄՆ-ում զարգացած ապահովագրական շուկայի միջոցով պահանջվեց մոտավորապես 2 տարի ժամանակ՝ ըստ ինդեքսային բերքատվության աղետաբեր ապրանքների մշակման համար²:

Եղանակային ինդեքս ապահովագրությունը հեռանկարային ուղղություն է, որը առավել մեծ տարածում է գտնում կրթվածության առավել բարձր մակարդակ ունեցող ֆերմերների շրջանում: Խիստ կարևոր է, որ ապահովագրական այս մոդելի կիրառումը զուգորդվի եղանակային պայմանների կանխատեսման ժամանակակից և կայացած համակարգերով, որը անընդհատ և շարունակական տեղեկատվություն կտրամադրի ֆերմերներին եղանակային փոփոխությունների մասին³:

¹ Ազատյան Լ., Ասատրյան Հ.- Ֆրանսիայի տնտեսական վերելքի ուղին. Ագրարային ոլորտի մոդելը: Տնտեսական նորոգություններ. գործարկման ուղիները Հայաստանում, գիտական հոդվածների ժողովածու, 2021, 2 (2), էջ 169, <https://economics.sci.am/wp-content/uploads/2021/12/Gitazhoghov-2021-2-tparan-1.pdf>

² Մանուշարյան Մ. – Ինդեքսային ապահովագրությունը որպես գյուղատնտեսության ապահովագրության այլընտրանքային լուծում: «Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, 2014թ., N7-8, 152էջ, էջ 121, www.fineco.am

³ Ali, E., Egbendewe, A. Y. G., Abdoulaye, T., & Sarpong, D. B. (2020). Willingness to pay for weather index-based insurance in semi-subsistence agriculture: evidence from northern Togo.

Գյուղատնտեսության ապահովագրության զարգացումը ՀՀ-ում հանդիպում է բազմաթիվ խնդիրների (ֆերմերների ցածր վճարունակությունը, անվստահությունը և այլն): Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ նման խնդիրներ առկա են այլ երկրներում նույնպես:

Նեպալում ԽԵԱ ապահովագրության վերաբերյալ ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հիմնական խոչընդոտը կայանում է ոչ բավարար տեղեկացվածության մեջ: Ֆերմերներից շատերը այն համարելով կարևոր և արդյունավետ գործիք՝ ԽԵԱ կորուստների կառավարման գործում, միաժամանակ նշել են, որ բավարար տեղեկացված չեն ապահովագրության այս տեսակի օգուտներից, տարբերակներից ու ընձեռած հնարավորություններից: ԽԵԱ ապահովագրության վրա զգալի բացասական ազդեցություն ունեն ֆերմերային տնտեսության չափը և տարածաշրջանային պատկանելիությունը¹:

Ուսումնասիրությունները նաև փաստում են, որ կոռպերացիաներին անդամակցումը կամ կոլեկտիվ տնտեսության անդամ լինելը զգալի դրական ազդեցություն է ունենում գյուղատնտեսության ապահովագրություն իրականացնելու վրա: Զարգացող երկրներում, որտեղ ապահովագրական շուկան դեռևս թերզարգացած է, ֆերմերների խմբերը և կոռպերատիվները, ըստ էության հանդիսանում են միջնորդ օղակներ գյուղատնտեսական ապահովագրության ներդրման գործում:²

Մեթոդաբանություն: Ուսումնասիրության ընթացքում օգտագործվել են գիտական հետազոտության համեմատական, նկարագրական, տնտեսավիճակագրական և համադրման մեթոդները: Հոդվածի համար անհրաժեշտ թվական տվյալները ձեռք են բերվել ՀՀ Վիճակագրական Կոմիտեի պաշտոնական վիճակագրական տվյալներից:

Վերլուծություն: Լինելով ամենառիսկայիններից հույժ կարևոր է Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղատնտեսության ապահովագրության ներդրման անհրաժեշտությունը, լուծելու գործադրության սոցիալական խնդիրները, որը կնպաստի և ներքին և արտաքին միգրացիայի հետ կապված խնդիրների լուծմանը: Ուսումնասիրությունները վկայում են, որ բնական և տարերային աղետ-

Climate Policy, 1–14. doi:10.1080/14693062.2020.1745742

¹ Subedi, S., & Kattel, R. R. (2021). Farmers' perception and determinants of dairy cattle insurance in Nepal. *Cogent Food & Agriculture*, 7(1), 1911422. doi:10.1080/23311932.2021.1911422

² Devkota, D., Ghimire, Y. N., Timsina, K. P., Subedi, S., & Poudel, H. K. (2021). Determinants of livestock insurance adoption in Nepal. *Cogent Food & Agriculture*, 7(1), 1952012. doi:10.1080/23311932.2021.1952012; Kumar, D. S., Barah, B. C., Ranganathan, C. R., Venkatram, R., Gurunathan, S., & Thirumoorthy, S. (2011). An analysis of farmer's perception and awareness towards crop insurance as a tool for risk management in Tamil Nadu. *Agricultural Economics Research Review*, 24(1), 37–46. <https://ageconsearch.umn.edu/record/109413>; Kumar, D. S., Barah, B. C., Ranganathan, C. R., Venkatram, R., Gurunathan, S., & Thirumoorthy, S. (2011). An analysis of farmer's perception and awareness towards crop insurance as a tool for risk management in Tamil Nadu. *Agricultural Economics Research Review*, 24(1), 37–46. <https://ageconsearch.umn.edu/record/109413>:

ների հետևանքով գյուղատնտեսությանը միջին հաշվով պատճառվում է տարեկան 20,0 մլրդ. դրամի վնաս¹:

Հայաստանում օրենսդրության անկատարության և գյուղացիների ցածր վճարունակության պայմաններում, ապահովագրողների և ապահովադիրների միջև կա փոխադարձ անվստահություն:

Աղյուսակ 1

ՀՀ ապահովագրական ընկերությունների գործունեությունը 2014-2020թթ.²

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Արտոնագրված ապահովագրական ընկերությունների քանակը	7	7	7	7	7	7	7
Արտոնագրված ապահովագրական ընկերությունների կանոնադրական կապիտալը	14107.6	15063.6	15063.6	15063.6	16043.6	16527.1	16527.1
Գործող պայմանագրերի քանակը, միավոր	594 893	591 859	633 727	796 123	826 916	976 156	844 283
Ապահովագրական մուտքերը, մլն. դրամ	30107.2	31424.5	33141.2	35262.8	41380.3	49276.7	44687.0
Հատույցների գումարը, մլն. դրամ	22149.7	13564.5	14222.4	18002.7	22818.9	25071.6	25358.4
Ապահովագրական պահուստներ, մլն. Դրամ	15605.0	17278.4	19185.9	19896.0	21175.1	27248.8	25284.4
Պարտավորությունների ծավալը բոլոր գործող պայմաններով, մլն. դրամ	9536083.6	9451439.3	11044823.5	28679886.3	33403060.8	38383165.4	35446877.4

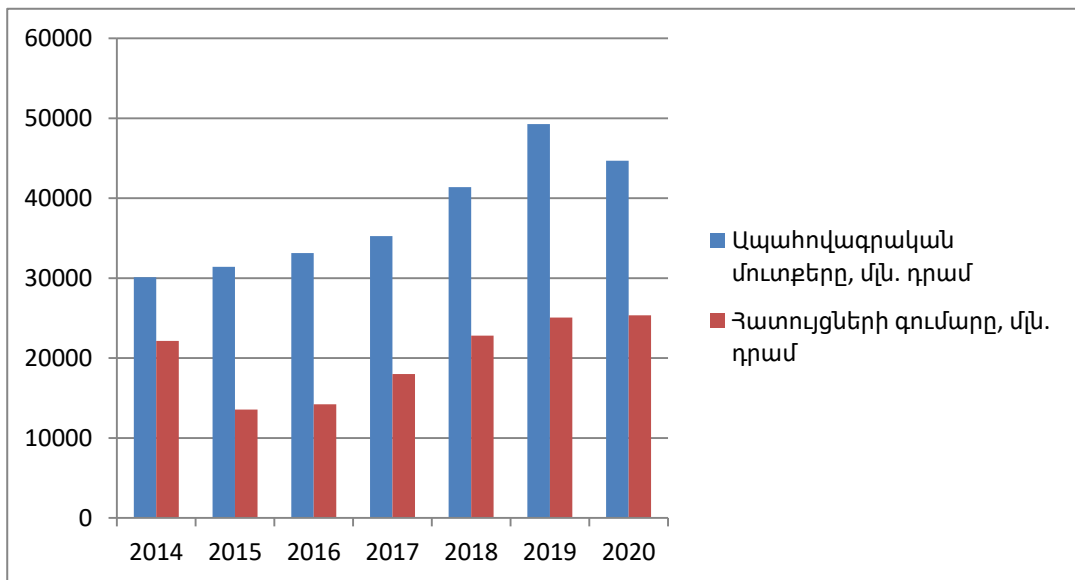
Բերված աղյուսակի տվյալները վկայում են, որ չնայած ապահովագրական ընկերությունների քանակը չի փոխվել, 2014-ից 2019թթ. մի շարք ցուցանիշների գծով արձանագրվել է աճ, իսկ 2020թ-ին արձանագրվել է գործող պայմանագրերի քանակի և ապահովագրական մուտքերը ցուցանիշների նվազում:

ՀՀ-ում գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգը ներդրվել և իրականացվում է ՀՀ Կառավարության (ի դեմս Էկոնոմիկայի նախարարության) և Գյուղատնտեսությունը Ապահովագրողների Ազգային Գործակալության կողմից: Գործակալությունը՝ հասարակական կազմակերպություն է, որի գործունեության նպատակը՝ գյուղատնտեսական ռիսկերի ապահովագրական համակարգի կոորդինացումն է՝ Գործակալության անդամ ապահովագրական ընկերությունների գործունեության արդյունավետությանը նպաստելու և կարգավորելու՝ անդամ ապահովագրական ընկերությունների համար մասնագիտական վարքագծի կանոններ մշակելու միջոցով³:

¹ Մ.Գ. Մանուչարյան – Գյուղատնտեսության ապահովագրության հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, Երևան, 2019թ., էջ 88

² Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք: Ֆինանսներ: 2017թ. էջ 406, 2020թ. էջ 469

³ <https://aina.am/our-stores/>

Գծապատկեր 1. Ապահովագրավճարների և հատուցումների փոփոխությունը 2014 - 2020թթ.

ՀՀ-ում 2019 թվականից մեկնարկել է Գյուղատնտեսության ապահովագրության Պիլոտային Ծրագիրը, ըստ որի ապահովագրվել են մշակաբույսերի 5 տեսակի՝ ծիրանի, խաղողի, դեղձի, խնձորի այգիները ու հացահատիկային մշակաբույսերի դաշտերը և ֆինանսավորումը իրականացվել է KFW բանկի դրամաշնորհով: 2021 թվականին նշված կուլտուրաներին ավելացավ նաև ձմերուկը, սելը, սալորը և կարտոֆիլը: Սա հնարավորություն ստեղծեց Հայաստանի բոլոր համայնքների համար՝ ապահովագրելու իրենց այգիները և ցանքատարածությունները: 2022 թվականին այդ ցանկում ներառվելու է նաև բալի այգիները:

Մեր երկրում 2022 թվականի դրությամբ բերքը ապահովագրվում է միայն կարկուտից, հրդեհից և գարնանային ցրտահարություններից:

2021թ-ին 2020թ-ի համեմատ գրանցվել է ապահովագրական ցուցանիշների աճ: Այսպես 2020թ. ապահովագրված ֆերմերների քանակը կազմել է 1.560, իսկ հավաքագրված ապահովագրավճարները՝ 131,518,158, 2021թ.-ին համապատասխանաբար՝ 4,279 և 474,581,860: Այսինքն՝ ֆերմերների քանակը աճել է 3, իսկ հավաքված ապահովագրավճարներինը՝ 4 անգամ, ինչը վկայում է տվյալ ծրագրի նկատմամբ ֆերմերների հետաքրքրության աճի մասին:

2021թ. ապահովագրված ֆերմերների քանակը և ապահովագրավճարներն ըստ մշակաբույսերի¹

Մշակաբույսերը	Ապահովագրված ֆերմերների քանակը		Ապահովագրավճարները	
	2020	2021	2020	2021
Ծիրան	331	720	56,481,570	290,142,683
Խաղող	590	453	51,561,188	56,315,766
Դեղձ	46	90	2,999,888	9,488,500
Խնձոր	82	186	5,119,464	15,219,981
Հացահատիկ	511	2,557	15,356,048	47,275,725
Սալոր	-	94	-	5,148,585
Կարտոֆիլ	-	170	-	51,295,004
Զմերուկ և սելա	-	9	-	1,695,616
Ընդամենը	1,560	4,279	131,518,158	474,581,860

Աղյուսակի տվյալներից երևում է, որ բացառությամբ խաղողի, մնացած մշակաբույսերի ցուցանիշները աճել են, իսկ խաղողի ցուցանիշների փոփոխությունը վերագրվում է 2020 թ հատուցումների արդյունավետությանը:

2021 թվականի տվյալներով ապահովագրական ընկերությունների կողմից կատարվել է գումարի ավելի շատ հավաքագրում, քան հատուցում, այսինքն՝ տարին այդ առումով եղել է բարենպաստ: Հատուցում ստացած ֆերմերների քանակը 2020թ եղել է 294, գումարը 145,068,626 ՀՀ դրամ, միջին հատուցման չափը՝ 493,430,70 ՀՀ դրամ: 2021թ. տվյալները եղել են համապատասխանաբար՝ 1446 ֆերմեր, 305,026,507 ՀՀ դրամ և հատուցման չափը՝ 210,945,03 ՀՀ դրամ:

Հայաստանի Հանրապետությունում 2020 թվականի մայիսին իրականացվել է տվյալ տարվա գյուղատնտեսական ապահովագրական պայմանագրերի կնքման ժամկետը և այն իրականացվել է 1546, 2500 հա հողատարածքների համար: Ապահովագրավճարները կազմել է 130,5 մլն դրամ, իսկ սուբսիդավորված գումարը՝ 69,0 մլն. դրամ: Ստորև բերված աղյուսակում ներկայացված են 2020թ. ապահովագրված այգիների և ցանքատարածությունների մակերեսն՝ հա, հատուցումների քանակը և գումարը, ըստ մարզերի:

¹ Լ. Քոչարյան - ԳՅՈՒՂԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ: 2021-Ի ԱՄՓՈՓՈՒՄ

<https://insurebusiness.am/%D5%A3%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B2%D5%A1%D5%BA%D5%A1%D5%B0%D5%B8%D5%BE%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%89-2021-%D5%AB-%D5%A1%D5%B4%D6%83%D5%B8%D6%83%D5%B8%D6%82%D5%B4/>

**Կատարված հատուցումները և ապահովագրված այգետարածքները,
ըստ մարզերի**

Մարզերի անվանումը	Տարածությունների մակերեսը, հա.	Հատուցումների քանակը	Հատուցումների գումարը, մլն դրամ
Արարատի	219,8	50	24,0
Արմավիր	824,4	70	47,3
Արագածոտն	179,6	20	22,3
Կոտայք	59,1	14	12,7
Տավուշ	119,1	2	0,4
Գեղարքունիք	36,2	4	2,1
Շիրակ	496,2	71	18,3
Լոռի	479,1	65	23,0
Վայոց ձոր	10,3	1	0,6
Սյունիք	110,6	3	0,7

Գիտական նորույթ: Արտերկրյա փորձի ուսումնասիրության հիման վրա մշակվել է այնպիսի միջոցառումներ, որոնք ուղղված են ՀՀ գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգի կատարելագործմանը:

Եզրակացություն:

ՀՀ-ում գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգը ներդրվել և իրականացվում է ՀՀ Կառավարության (ի դեմս Էկոնոմիկայի նախարարության) և Գյուղատնտեսությունը Ապահովագրողների Ազգային Գործակալության կողմից: 2019 թվականի սեպտեմբերից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ներդրվել է գյուղատնտեսության ապահովագրության պիլոտային ծրագիր: «Գյուղատնտեսության ոլորտում ապահովագրական համակարգի ներդրման փորձնական ծրագրի» իրականացման հիմնական նպատակը գյուղատնտեսության ապահովագրության մեխանիզմների հստակեցումը և ամբողջական համակարգի ներդրման արդյունքում գյուղատնտեսության ոլորտում ռիսկերի կառավարմանն ուղղված քաղաքականության իրականացումն է: Ծրագրի շրջանակներում ապահովագրավճարի չափը սուբսիդավորվում է 50-60 %-ով: Ներդրված համակարգը ներառում է ապահովագրական ծածկույթի երկու ուղղություն. ծախսերի ապահովագրություն կամ եկամուտների ապահովագրություն:

Հոդվածում կարևորել ենք գյուղատնտեսական ապահովագրության շարունակական պետական աջակցությունը, որի նպատակը պետք է լինի բյուջետային միջոցների արդյունավետ օգտագործման հիման վրա գյուղատնտեսական ապահովագրության հասանելիությունը և վնասների բավարար փոխհատուցման ապահովումը:

Կարևորվում է նաև կորուստների ավելի օբյեկտիվ և ամբողջական գնահատումը և գյուղատնտեսական մթերք արտադրողներին խելամիտ փոխհատուցման իրականացումը: Ընդլայնել ՀՀ-ում գյուղապահովագրության պոր-

տֆելը՝ ներառելով ֆերմերների եկամուտների կորուստների փոխհատուցումը: Սա վերաբերվում է վնասների այն տեսակին, որոնք առաջանում են, երբ գյուղ-մթերքի գները կտրուկ ընկնում են և ֆերմերների եկամուտների կորուստները խիստ մեծ են լինում: Իրականացնել բույսերի հիվանդությունների և վնասատու-ների բռնկումներից պատճառված կորուստների փոխհատուցում: Հիմնել բնական աղետի ֆոնդ, որը արտակարգ իրավիճակներում կօգտագործվի տարերային աղետների հասցրած կոնկրետ, լոկալ կորուստները փոխհատուցելու նպատակով:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ ապահովադիրների հետա-քրքրությունը մեծացնելու համար անհրաժեշտ է, որ ապահովագրողները տարբեր միջոցներ ձեռնարկեն նրանց խթանելու և դեպի ապահովագրություն ներգրա-վելու համար:

Արտերկրյա փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ շատ երկրնե-րում լայն կիրառում է գտել եղանակային ինդեքսի վրա հիմնված գյուղատնտե-սական ապահովագրությունը, որը թույլ է տալիս ապահովադիրին մուտք գործել տեղեկատվության բազա և ապահովել գործընթացի թափանցիկությունը, բացա-կայում է կորուստների գնահատման հետ կապված խնդիրները և ֆերմերների մոտ բարձրանում է վստահությունը ապահովագրողների նկատմամբ:

Եղանակային ինդեքսի ապահովագրությունը հեռանկարային և արդյու-նավետ ուղղություն է, որը հաջողությամբ կարող է կիրառվել նաև Հայաստա-նում, քանի որ մեր երկրում ֆերմերների տրամադրվածությունը, եղանակային պայմանները և եղած այլ նախադրյալներ առավել հարմար են ապահովագ-րության այս տեսակի կիրառման համար: Այն աշխատատար և ծախսատար պրոցես է, որը պահանջում է պետական անխափան միջամտություն՝ համա-կարգի ներդրման և կայացման ողջ ընթացքում:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Ագատյան Լ., Ասատրյան Հ., Ֆրանսիայի տնտեսական վերելքի ուղին. Ագրա-րային ոլորտի մոդելը, Տնտեսական նորոգություններ. գործարկման ուղիները Հայաստանում, գիտական հոդվածների ժողովածու, 2021, 2 (2), էջ 169, <https://economics.sci.am/wp-content/uploads/2021/12/Gitazhoghov-2021-2-tparan-1.pdf>
2. Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք: Ֆինանսներ: 2017թ. էջ 406, 2021թ. էջ 469, <https://armstat.am/file/doc/99504418.pdf> , <https://armstat.am/file/doc/99526903.pdf>
3. Մանուչարյան Մ., Գյուղատնտեսության ապահովագրության հիմնախնդիր-ները Հայաստանի Հանրապետությունում, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակ-չություն, Երևան, 2019թ. , էջ 88
4. Մանուչարյան Մ., Ինդեքսային ապահովագրությունը որպես գյուղատնտեսու-թյան ապահովագրության այլընտրանքային լուծում: «Ֆինանսներ և էկոնո-միկա» հանդես, 2014թ., N7-8, 152 էջ, էջ 121, www.fineco.am
5. Քոչարյան Լ., Գյուղապահովագրություն: 2021-ի ամփոփում, <https://insurebusiness.am/%D5%A3%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B2%D5%A1%>

- [D5%BA%D5%A1%D5%B0%D5%B8%D5%BE%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%89-2021-%D5%AB-%D5%A1%D5%B4%D6%83%D5%B8%D6%83%D5%B8%D6%82%D5%B4/](#)
6. Назарова А. А., Совершенствование сельскохозяйственного страхования с государственной поддержкой в России: дисс. на соискание ученой степени к. э. н. М.: МГУ, 2015, стр. 184
 7. Сплетухо Ю. А., Сельскохозяйственное страхование в России и за рубежом: сравнительная характеристика, Финансовый журнал / Financial Journal №1 2018, 88
 8. Ali E., Egbendewe A. Y. G., Abdoulaye T. and Sarpong D. B. (2020). Willingness to pay for weather index-based insurance in semi-subsistence agriculture: evidence from northern Togo. *Climate Policy*, p. 1–14. doi:10.1080/14693062.2020.1745742
 9. Devkota, D., Ghimire, Y. N., Timsina, K. P., Subedi, S., & Poudel, H. K. (2021). Determinants of livestock insurance adoption in Nepal. *Cogent Food & Agriculture*, 7(1), 1952012. doi:10.1080/23311932.2021.1952012
 10. Ghimire, Y. N., Timsina, K. P., Kandel, G., Thapamagar, D. B., Gautam, S., & Sharma, B. (2016). Agricultural Insurance issues and factors affecting adoption: A case of banana growers in Nepal. *Journal of Nepalese Horticulture*, 11(1), p. 74–82, <https://www.academia.edu/34199352>
 11. Kumar, D. S., Barah, B. C., Ranganathan, C. R., Venkatram, R., Gurunathan, S., & Thirumoorthy, S. (2011). An analysis of farmer's perception and awareness towards crop insurance as a tool for risk management in Tamil Nadu. *Agricultural Economics Research Review*, 24(1), 37–46. <https://ageconsearch.umn.edu/record/109413>
 12. Mahul O., Stutley C. J. Government Support to Agricultural Insurance: Challenges and Opportunities for Developing Countries. Washington DC: the World Bank, 2010, p. 219
 13. Subedi, S., & Kattel, R. R. (2021). Farmers' perception and determinants of dairy cattle insurance in Nepal. *Cogent Food & Agriculture*, 7(1), doi:10.1080/23311932.2021.1911422
 14. <https://aina.am/>
 15. <https://armstat.am/am/>

References

1. Azatyan L., Asatryan H., Fransiayi tntesakan verelqi owghin. Agrarayan olorti modely', Tntesakan norogowt'yownner. gorc'arkman owghinery' Hayastanowm, gitakan hodvac'neri jhoghovac'ow, 2021, 2 (2), e'j 169, <https://economics.sci.am/wp-content/uploads/2021/12/Gitazhoghov-2021-2-tparan-1.pdf>
2. Hayastani vitwakagrakan taregirq: Finansner: 2017t'. e'j 406, 2021t'. e'j 469, <https://armstat.am/file/doc/99504418.pdf>
<https://armstat.am/file/doc/99526903.pdf>
3. Manowcharyan M., Gyowghatntesowt'yan apahovagrowt'yan himnaxndirneriy'

- Hayastani Hanrapetowt'yownowm, HH GAA <<Gitowt'yown>>
hratarakchowt'yown, Er&an, 2019t'. , e'j 88
4. Manowcharyan M., Indeqsayin apahovagrowt'yowny' orpes gyowghatntesowt'yan apahovagrowt'yan ayly'ntranqayin lowc'owm: <<Finansner & e'konomika>> handes, 2014t'. , N7-8, 152 e'j, e'j 121, www.fineco.am
 5. Qocharyan L., Gyowghapahovagrowt'yown: 2021-i amp'op'owm, <https://insurebusiness.am/%D5%A3%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B2%D5%A1%D5%BA%D5%A1%D5%B0%D5%B8%D5%BE%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%89-2021-%D5%AB-%D5%A1%D5%B4%D6%83%D5%B8%D6%83%D5%B8%D6%82%D5%B4/>
 6. Nazarova A. A., Sovershenstvovanie sel'skhozajstvennogo strahovaniya s gosudarstvennoj podderzhkoj v Rossii: diss. na soiskanie uchenoj stepeni k. je. n. M.: MGU, 2015, str. 184
 7. Spletuhov Ju. A., Sel'skhozajstvennoe strahovanie v Rossii i za rubezhom: sravnitel'naja harakteristika, Finansovyj zhurnal / Financial Journal #1 2018, 88
 8. Ali E., Egbendewe A. Y. G., Abdoulaye T. and Sarpong D. B. (2020). Willingness to pay for weather index-based insurance in semi-subsistence agriculture: evidence from northern Togo. Climate Policy, p. 1–14. doi:10.1080/14693062.2020.1745742
 9. Devkota, D., Ghimire, Y. N., Timsina, K. P., Subedi, S., & Poudel, H. K. (2021). Determinants of livestock insurance adoption in Nepal. Cogent Food & Agriculture, 7(1), 1952012. doi:10.1080/23311932.2021.1952012
 10. Ghimire, Y. N., Timsina, K. P., Kandel, G., Thapamagar, D. B., Gautam, S., & Sharma, B. (2016). Agricultural Insurance issues and factors affecting adoption: A case of banana growers in Nepal. Journal of Nepalese Horticulture, 11(1), p. 74–82, <https://www.academia.edu/34199352>
 11. Kumar, D. S., Barah, B. C., Ranganathan, C. R., Venkatram, R., Gurunathan, S., & Thirumoorthy, S. (2011). An analysis of farmer's perception and awareness towards crop insurance as a tool for risk management in Tamil Nadu. Agricultural Economics Research Review, 24(1), 37–46. <https://ageconsearch.umn.edu/record/109413>
 12. Mahul O., Stutley C. J. Government Support to Agricultural Insurance: Challenges and Opportunities for Developing Countries. Washington DC: the World Bank, 2010, p. 219
 13. Subedi, S., & Kattel, R. R. (2021). Farmers' perception and determinants of dairy cattle insurance in Nepal. Cogent Food & Agriculture, 7(1), doi:10.1080/23311932.2021.1911422
 14. <https://aina.am/>
 15. <https://armstat.am/am/>

**ՀՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ՓՈՐՁԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

**Լիանա Սամվելի Ազատյան
Հովհաննես Սիմոնի Ասատրյան**

Համառոտագիր: Գյուղացիական տնտեսությունների գործունեության վրա բնակլիմայական պայմանների ազդեցության մեղմացումը, անբարենպաստ իրադարձությունների հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման համար միջոցների տրամադրումը կարևոր գործոն է գյուղատնտեսության կայուն զարգացման գործում: Ապահովագրական համակարգի զարգացումը գյուղատնտեսության մեջ լրացուցիչ խթան է ոլորտի կայունության ապահովման գործում, ինչով էլ պայմանավորված է **թեմայի արդիականությունը:**

Հոդվածի հիմնական **նպատակն** է հանդիսանում ուսումնասիրել ՀՀ գյուղատնտեսական ապահովագրության համակարգի ներկա վիճակը և ներկայացնել դրա կատարելագործման հնարավոր ուղղություններ: Նշված նպատակի իրականացման համար առաջադրվել են հետևյալ **խնդիրները.**

- ուսումնասիրել գյուղատնտեսական ապահովագրության արտասահմանյան մոտեցումները,
- վերլուծել ՀՀ գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգը,
- ստացված արդյունքների համադրմամբ մշակել առաջարկություններ:

Գիտական նորություն: Արտերկրյա փորձի հիման վրա մշակվել է համապատասխան միջոցառումների փաթեթ՝ ուղղված ՀՀ գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգի կատարելագործմանը:

Հետազոտության շրջանակներում կարևորել ենք գյուղատնտեսական ապահովագրության շարունակական պետական աջակցությունը, որի նպատակը պետք է լինի բյուջետային միջոցների արդյունավետ օգտագործման հիման վրա գյուղատնտեսական ապահովագրության հասանելիությունը և վնասների բավարար փոխհատուցման ապահովումը: Ինչպես նաև, ուսումնասիրելով արտերկրյա փորձը, եկել ենք այն եզրահանգման, որ եղանակային ինդեքսի ապահովագրությունը հեռանկարային և արդյունավետ ուղղություն է, որը հաջողությամբ կարելի կլիրառել նաև Հայաստանում:

Բանալի բառեր. գյուղատնտեսության ապահովագրության, պետական աջակցություն, եղանակային ինդեքս, ապահովագրական ցուցանիշներ, պայմանագրեր, փոխհատուցում:

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ РА В КОНТЕКСТЕ ВНЕДРЕНИЯ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

Лиана Самвеловна Азатян
Оганнес Симонович Асатрян

Аннотация: Смягчение влияния природно-климатических условий на деятельность агрохолдингов, предоставление средств на возмещение ущерба, причиненного неблагоприятными явлениями, является важным фактором устойчивого развития сельского хозяйства. Развитие системы страхования в сельском хозяйстве является дополнительным стимулом в обеспечении устойчивости отрасли, чем и обусловлена **актуальность** темы.

Основная **цель статьи** – изучить современное состояние системы сельскохозяйственного страхования РА и представить возможные направления ее совершенствования.

Для реализации указанной цели были поставлены следующие задачи.

- изучить зарубежные подходы к сельскохозяйственному страхованию,
- анализировать систему сельскохозяйственного страхования РА,
- разработать предложения путем сопоставления полученных результатов.

Научная новизна. На основе зарубежного опыта разработан пакет соответствующих мер, направленных на совершенствование системы сельскохозяйственного страхования РА.

В рамках исследования нами выделена общая государственная поддержка агрострахования, целью которой должно быть обеспечение доступности агрострахования на основе эффективного использования бюджетных средств и обеспечение достаточного возмещения убытков. Также, изучив зарубежный опыт, мы пришли к выводу, что страхование погодных индексов является перспективным и эффективным направлением, которое может быть успешно применено и в Армении.

Ключевые слова: сельскохозяйственное страхование, государственная поддержка, погодный индекс, страховые показатели, договоры, компенсации.

THE IMPROVING OF THE AGRICULTURAL INSURANCE SYSTEM OF RA BASED ON FOREIGN BEST PRACTICES

Liana Samvel Azatyan
Hovhannes Simon Asatryan

Annotation. Mitigation of the impact of climatic conditions on the activities of agricultural holdings, provision of funds for compensation of damage caused by adverse events is an important factor in the sustainable development of agriculture. The development of the insurance system in agriculture is an additional incentive in ensuring the stability of the sector. **The relevance** of the topic lies in this fact.

The main goal of this article is to study the current state of the RA agricultural insurance system and present possible directions for its improvement.

The following **objectives** are set

- to study foreign approaches to agricultural insurance,
- analyze the RA agricultural insurance system,
- develop recommendations by comparing the results obtained:

Scientific novelty. On the basis of foreign experience, a package of relevant measures was developed aimed at improving the RA agricultural insurance system. Within the framework of the study, we noted the importance of long-term state assistance to agricultural insurance, the purpose of which should be the availability of agricultural insurance based on the effective use of budget funds and ensuring sufficient compensation for damage. Having studied foreign experience, we came to the conclusion that weather index insurance is a promising and effective direction that can be successfully applied in Armenia.

Keywords: agricultural insurance, state support, weather index, insurance indicators, contracts, compensation.